

Naziv originala:
Jean Sasson
LOVE IN A TORN LAND

Copyright © The Sasson Corporation 2007
Copyright © za srpsko izdanje Alnari d.o.o. 2007

ISBN 978-86-7710-228-9

Džin Sason

*Ljubav u
ranjenoj zemlji*

HRABRO BEKSTVO
JEDNE ŽENE IZ IRAKA

Prevela Vera Krmpot

Beograd, 2008.

Prolog

I znenadio me je zvuk neočekivanog artiljerijskog bombardovanja. Iako smo stalno bili predmet napada, sada se naš neprijatelj nije držao svog uobičajenog rasporeda. Inače, mogli ste nameštati sat po njihovom poslepodnevnom i večernjem bombardovanju.

Osetila sam nalet panike. Bila sam predaleko od kuće da bih potrcala ka bezbednosti; zato sam pobešla sa staze, povijajući se, čekajući šansu da otrčim do kuće i potražim zaklon u sobi na uglu.

Baš tada sam osetila nešto čudno. Ova artiljerijska vatra bila je drugačija. Jednom ispaljene u vazduh, granate bi tiho pale, ali na mestu na kojem bi pale ispuštale su oko sebe prljavobeli dim. Usta suvih od nervoze, nastavila sam da gledam šta se događa, ne dozvoljavajući sebi da razmišljam o najgorem.

A zatim se desila još jedna čudna stvar: ptice su počele da padaju s neba. Instinktivno sam uzviknula: „Pada kiša od ptica!“

Ova kombinacija tihih bombi i ptica koje padaju pokrenula je moju nevericu. Okretala sam se oko sebe. Ivica popodnevnog neba bila je istačkana mrljama boje dok su sjajne lopte letele prema zemlji: još ptica. Ove jadne životinje vrtele su se bespomoćno, padajući teško kao kamen – dole, dole, dole ka zemlji.

Treptala sam čuvši užasne udare o tlo svuda oko mene. Uvek sam volela ptice. Nisam mogla da podnesem ovaj tužni prizor.

Ako je došlo do toga da ptice padaju s neba, znala sam da moram da bežim, i to brzo, u sklonište. Ali stajala sam kao ukopana u mestu.

Gledala sam niz stazu pokušavajući da nađem muža. Dobro ga poznajem. Ako pomisli da sam u opasnosti, doći će po mene. Ali, možda

on misli da sam već u skloništu. Zbog ovako iznenadne opasnosti, možda će on biti primoran da potraži zaklon u zajedničkom skloništu u centru sela.

Grickala sam donju usnu motreći i dalje neću li ugledati krupnu figuru mog supruga, osećajući sve veću zabrinutost zbog njegove bezbednosti.

Baš tada jedna ptica pade tačno pred moje noge, a od tupog zvuka udara u zemlju zagrcnuh se. Ovo jadno stvorenje se mučilo. Mali crni kljun se otvarao prvo brzo a zatim sve sporije i sporije, pokušavajući da udahne vazduh.

Bila sam dovoljno obaveštena da shvatim da su životinje prvi pokazatelj napada hemijskim otrovima. Je li ovo onaj otrovni gas koji nam je „obećao“ Ali al-Madžid? Zbog ove uznemirujuće pomisli odbacila sam sav oprez, skočila i potrčala koliko me noge nose niz stazu ka kući, uplašena za svoj život.

Sve oko mene bilo je kao u nekoj izmaglici, ali ugledah nakratko neupregnutu mazgu kako juri u divljoj pomami. Protrčala je stazom kraj mene, tako brzo da se činilo kao da pleše. Nikada nisam videla mazgu koja juri tom brzinom. Nastavila sam da trčim pokušavajući da izbegnem spljeskane ptice na stazi. Konačno, uletem u kuću pokušavajući da uhvatim malo vazduha!

Spasena!

Nekoliko sekundi kasnije, moj suprug hrupi na vrata.

Otvorenih usta, teško dišući, nemo sam gledala u njega.

Viknuo je: „Džoana, časti mi, ovo je napad hemijskim oružjem!“

Da! Znala sam! Mogla sam sada da prepoznam neprijatan miris o kojem sam čula od preživelih iz prethodnih napada: smrad kao trule jabuke, crni i beli luk.

Moj muž je brzo reagovao posežući ka polici iznad vrata. „Džoana, stavi ovo!“ Dodao mi je gas-masku a zatim drugu stavio preko svog lica i pričvrstio tanku gumu kojom se učvršćuje oko glave.

Zaustavila sam disanje pokušavajući da namestim masku.

Od sveg ovog uzbuđenja, ovaj jednostavan zadatak činio se pretežak.

Iako smo nekoliko puta razgovarali o maskama, a i muž me je ubeđivao da naučim kako se stavljaju, ja to nisam učinila, iz sopstvene gluposti. Konačno, zgrabio je masku iz mojih ruku i namestio mi je na lice.

Držeći se za ruke, potrčali smo u sklonište ukopano u zemlji, pokušavajući da se zavučemo što dublje.

Kada smo se smestili, shvatih da ne dišem sve ovo vreme. Počela sam gladno da uvlačim vazduh ali sam uspela jedino da istegnem vratne mišiće. Nisam uspela da udahnem ni jedan jedini put.

U očaju, svukla sam masku sa lica vičući: „Ne mogu da dišem u ovome!“ Odjednom sam imala potpunu muževljevu pažnju. Dovukao se do mene i grabeci masku pažljivo je pregledao.

Osećala sam da ću uskoro eksplodirati i bila sam primorana da udahnem zatrovane gasove. Osetih kao da su mi oči zapaljene. Bol je bio toliko jak da one usijane igle koje su mi probijale zenice nisu mogle boleti više. Nisam mogla više da podnesem, ni sekund. Počela sam rukama da trljam oči ne mareći za to što sam znala da se to nikako ne sme činiti posle napada hemijskim otrovom.

„Gas mi je u očima“, vrištala sam počevši da se gušim u otrovnom dimu koji je stvarao izmaglicu u skloništu.

Gasovi su se skupljali nisko pri zemlji, ispunjavajući plitki jarak. Moj muž je brzo reagovao izvlačeći se iz skloništa i povlačeći i mene sa njim. Držeći masku u jednoj ruci, drugom me je vukao nazad u kuću.

Pomislila sam da bi trebalo da odemo na planinu. U sećanje mi se urezalo ono što je moj suprug rekao da prilikom napada konvencionalnim oružjem treba se sakriti na najnižem mogućem mestu; a popeti se što više kada napadaju hemijskim otrovima. Ali, prvo i prvo, moram imati ispravnu gas masku.

Grlo me je bolelo, oči su bile upaljene. Sklupčala sam se na putu a muž je kleknuo kraj mene. Teška magla otupljivala mi je čula i brkala misli.

E pa, zdravo smrti, pomislih.

I DETINJSTVO

1.

Jedna mala *pešmerga* devojčica

Bagdad

Subota, 8. jul 1972.

U zemlji u kojoj mrze Kurde, ja sam se rodila kao pripadnica kurdskog naroda.

Iako sam rođena i odrasla u Bagdadu, moje srce pripadalo je Sulejmaniji. Bagdad je grad koji pripada mom ocu, Arapinu, a Sulejmanija mojoj kurdskoj majci. Sulejmanija se nalazi 331 kilometar severno od Bagdada, u regiji poznatoj kao Kurdistan. Tokom deset meseci svake godine, od septembra do juna, ja sam gacala prašnjavim Bagdadom, maštajući o julu i avgustu koje sam zvala „mesecima sreće“. Tada sam ostavljala iza sebe dosadne smeđe ravnice Mesopotamije i putovala sa majkom, braćom i sestrama u živopisne planine i ravnice Kurdistan.

Dobro se sećam jednog dana 1972. kada mi je bilo deset godina. Bila sam toliko uzbuđena zbog predstojećeg puta da su me majka, braća i sestra koji su se spremali za put, prozvali napast. Osećala sam se zanemarenom. Ali, kada me je moj voljeni ujak Aziz, koji je sa nama živeo nekoliko godina, video kako nestrpljivo stojim u kuhinji, poveo

me u vrt sa zadnje strane kuće gde je puzavica u cvatu pokrivala baštenski zid. Da bi mi pomogao da dočekam čas polaska, ohrabrivao me da berem limunove i *naranje*. Imali smo mnogo raznih stabala voća i žbunova borovnica u našem vrtu. Bile su tu i pomorandže, kajsije, šljive, *naranje* i urme. Imala sam tu veliku sreću da živim u zemlji gde sočno voće raste kao raznobojno drago kamenje svuda oko mene. Od sveg tog obilja, *naranja*, citrus sličan pomorandži, bio je moja omiljena voćka. Kada su bile zrele, cedila sam ih u kalupe za led i ostavljala da se smrznju. Moja majka je posluživala smrznute kockice *naranje* u čašama punim ledene vode i šećera, porodici i gostima na verandi.

Uživala sam u takvim prilikama. Ponašajući se kao odrasla, prekrstila bih noge kao i svaka damica i pijuckala božansko piće, glasno ubacujući svoje mišljenje u razgovor odraslih. Zato što sam tada, sa svojih deset godina, bila najmlađe mezimče, oni su se pravili da me uzimaju za ozbiljno.

Na moje veliko uzbuđenje, moj brat Ra'ad, koji je već imao osamnaest godina i spremao se na jesen na fakultet, pojavio se na vratima zadnjeg dela kuće i pozvao me: „Džoana! Idi pazi kada će stići taksi.“

Ujka Aziz klimnu, pružajući ruke da uzme voće koje sam ubrala. Projurila sam kroz kuhinju gde su mama i Muna, moja četrnaestogodišnja sestra, pripremale piletinu i sendviče i kolačiće, da imamo za usput. Istrčala sam ispred kuće gde sam stajala prvo na jednoj pa na drugoj nozi, nestrpljiva da već jednom stigne taj taksi koji će nas odvesti na autobusku stanicu.

Dok sam gledala pažljivo niz bulevar, poželeh da imamo svoj auto pa da možemo u velikom stilu otići na sever. Porodice svih naših Al-Askari rođaka imale su skupe automobile jer su bili bogati. Nažalost, mi smo bili siromašni. Ali, čak i da smo bili bogati, moj otac ne bi dobio vozačku dozvolu jer nije mogao da čuje automobilske trube, autobuse i magareće zaprege koje su jurile ulicama Bagdada.

Moj otac je gluv još od ranog detinjstva.

Njegovo jedino prevozno sredstvo bio je jedan stari plavi bicikli. Zurila sam u taj njegov bicikli, naslonjen na ogradu. Kako bih želela da skočim na njega i odvezem se! Ali, meni to nije bilo dozvoljeno iako mojoj braći jeste. Ra'ad bi balansirao napred dok se Sa'ad, Munin

blizanac, stiskao nazad. Zavidela sam svojoj braći; ali, tako nešto nije bilo pristojno za jednu devojčicu u Bagdadu.

Da bih skrenula misli sa svih nepravdi u mom životu, naterala sam sebe da se koncentrišem na put kojim će stići taksi.

Bilo je zabavno posmatrati svu tu aktivnost. Šareni kaleidoskop jutra u Bagdadu bio je u punom sjaju. Ljudi su se činili kao slike; muškarci su žurili u obližnji kafe, a užurbane domaćice na pijacu. Stariji dečaci su se zabavljali klikerima, uzvikujući svoje smešno male svote na koje su se kladili. Manji dečaci su vikali za svoj račun, igrajući „školicu“. Moglo se videti vrlo malo devojčica jer, u tim danima, od pristojnih devojčica se očekivalo da ostanu u kući, kada se škola završi.

Bila sam zahvalna što mi mama nije dala nešto od kućnih poslova jer sam to mrzela. Iako je naša kuća bila besprekorno čista, iako su sva ostala deca imala svoja zaduženja, mene su pošteđeli jer sam bila najmlađa.

„Soli! Soli!“ vika nomada, goniča kamila, privukla mi je pažnju dok je obavljao svoju nedeljnu rutu po komšiluku. Mnogo puta sam jutrom, još ušuškana u toplom krevetu, čula njegovu promuklu viku pa sam zato sada zainteresovano piljila u njega.

On je nastavljao svoje uobičajeno: „Soli! Evo soli!“

Obučen u ispranu sivu košulju i iznošene smeđe pantalone, bio je tamnoput, oštih crta lica i debelih obrva. Izuvijano uže od crvene i plave vune bilo je obmotano od njegove ruke preko dugačkog vrata male kamile. U momentu mi se dopala ta kamila, sa njenim dlakavim krznom „plavušice“ i sa debelim usnama u opuštenom osmehu. Ljuljala se i povijala kao da se kreće u ritmu muzike. Njen dragoceni tovar bio je spakovan u grube džakove od tkanine koje su visile sa obe strane. Kada je njen gospodar potapšao štapom po grbi, ona podrignu neodobravajuće i pljucnu iz ugla otvorenih usta.

„Soli! Evo soli!“ vikao je gonič pučkajući cigaretu koja mu je visila sa usana. Podigao je oči i pogledi nam se sretoše; ispljunuo je duvan a osmeh nadanja pređe preko njegovog lica. Iskolačio je oči i klimao glavom u očekivanju.

Odmahnula sam glavom i rukom mu pokazala da prođe; znala sam da mama ima neotvorenu vreću njegove soli u kuhinji.

Slegnuo je ramenima, i dalje dobro raspoložen. Okrenuo se i pošao dalje, vičući, „Soli! Evo soli!“

Mlada seljančica obučena u tanku bluzu i raznobojnu suknju privukla je moju pažnju; na glavi je imala pažljivo savijen turban na kojem je balansirala veliku okruglu tacnu. Oko stopala i članaka imala je zamotanu belu tkaninu kao zaštitu od vrućine. Zнала sam da devojka dolazi sa juga Iraka, iz regije koja se zove Marš. Žene tog kraja bile su poznate po lepoti koja je bila ravna lepoti samog predela. Prodavala je kremu od bizona spakovanu u okrugle drvene kutijice na tacni na vrhu glave.

Gledala sam je kako, ljuljajući se, prilazi niz široku ulicu dok joj se oko nogu motaju olinjale komšijske mačke. Mačke su se vukle od jedne do druge njene noge, privučene finim mirisom kreme. Uprkos svojoj mladosti i lepoti, devojka je izgledala kao iznurena beznađem i očajem.

Bilo mi je žao te devojke i da sam imala novca, kupila bih svu kremu koju je njen bizon mogao da iscedi. Sa zadovoljstvom videh da joj prilazi mušterija, ispruženim dlanom pokazujući količinu koju želi da kupi. Devojka bez osmeha otkaçi tanku čeličnu iglu koja joj je visila sa struka i dohvati jednu od kutijica iznad svoje glave. Zatim, koristeći istu iglu, odreza želatiniranu kremu od bizona. Mačke su je posmatrale očiju punih nade, spremne da se bace ako prospe i mrvicu. Ali ova devojka je bila previše vešta za takvu neopreznost. Spuštajući nekoliko novčića na njen ispružen dlan, mušterija ode, noseći dragocenu mast.

Broj mačaka oko devojčinih nogu se povećavao, ali se činilo da ona ne primećuje ni njih ni mene, dok je prolazila pored naše kapije. Život joj je morao biti vrlo težak čim je stalno bila tako sumorna. To se jasno videlo iz njenih čvrsto stisnutih usana. Dok se gegala dalje, pokušala sam da zamislim kakav je život ove mlade žene, toliko različit od mog. Iako još samo dete, znala sam da Irak naseljava veliki broj vrlo različitih naroda koji imaju veoma različit stil života i verovanja.

Posle Prvog svetskog rata i propasti Osmanskog carstva, Britanci i Francuzi su odlučili da će se tri geografske regije objediniti tako da čine moderni Irak. Centralni deo je bio jedan veliki krečnjački plato gde se nalazi Bagdad. Iako moderni Bagdad ne slovi za lep grad, on ima jedinstvenu i slavnu prošlost, i ponosi se svojim palatama, pijacama i vrtovima.

Druga regija Iraka je Marš, vlažna niska ravnica na jugu. Ovaj kraj je bio bogat ribom, pticama i biljnim vrstama. Jedan stari arapski tekst

govori o tome da je izgled ove jedinstvene oblasti posledica katastrofične poplave takvih razmera da su se kućice od blata jednostavno rastopile u mulj a sama zemlja se raspala u hiljade malih ostrva. Oni koji su preživeli poplavu, živeli su u kolibama na čamcima, od trske splejene bitumenom. Nazivali su ih maš-huf kolibama.

Treća regija Iraka je planinski sever, čuven po svojim snežnim planinama i bogatim šumama. Bilo je to mesto puno lepote sa nezaboravnim planinskim prevojima, vodopadima i voćnjacima. Zbog svežine, mnogi centri za odmor smešteni su u ovoj oblasti. Dok su Arapi u Iraku ovaj kraj jednostavno nazivali severni Irak, Kurdi su ga nazivali njegovim pravim imenom, Kurdistan – naša destinacija toga dana.

Još jednom pogledah niz ulicu nadajući se taksiju. Krajičkom oka uhvatila sam grupu mladih lokalnih grubijana, društvo četiri klinca otprilike mojih godina koji su uvek uživali u tome da me ismevaju zbog mog kurdskog porekla. Kada su nam se pogledi sreli, počeli su da poskakuju svojim bosima stopalima i da mi se, neprekidno se smejući, rugaju: „Kuća Kurda! Kurdska devojčica!“ Jedan posebno zao dečak smeja se najglasnije, vičući: „La! La! Vidi kćerku onog gluvonemog!“

Pogledi su nam se sreli.

U jednom momentu, njegove reči kao da su iz mene iscrple svu snagu i osećanje, ali moja pasivnost je trajala samo toliko koliko mi je trebalo da pojurim sa trema. Viknula sam: „Hej!“ zastajkujući tek da pokupim nekoliko kamenčića ispod maminog mirisnog žbuna *jas*; zavitlala sam šljunak što sam jače mogla. Nikada ranije se nisam ponašala tako agresivno, ali nedavno sam odlučila da se ponašam baš kao i moj otac, jedan odlučan čovek koji je uvek umeo da se brani, čak i kada je to značilo fizičku borbu.

Nenaviknuti da se devojčica brani, dečaci su bili toliko zaprepašćeni da su se okrenuli i pobjegli.

Jednog sam pogodila u ruku. Kada je vrisnuo, ostali pojuriše još brže da izbegnu njegovu sudbinu. Kako su samo glupavo izgledali! Glasno sam se nasmejala osećajući ogromno zadovoljstvo dok sam gledala kako kukavice beže niz ulicu. To što su bežali od jedne devojčice, činilo je celu stvar još slađom.

Nikada se nisam osećala tako moćnom. Nikada me više neće uplašiti. Nikad!

Bila sam dovoljno mudra da shvatim da moram sakriti to što sam uradila jer bi moja porodica bila užasnuta takvim ponašanjem jedne od svojih kćerki. Brzo sam istrljala prljavštinu sa svojih dlanova. Kada sam ponovo pogledala da vidim nisu li se moji mučitelji vratili, taksi je konačno stigao.

„Stigao je!“ povikala sam, trčeći prema kući. Otvorila sam vrata i povikala što sam jače mogla: „Taksi je ovde! Dođite!“

Bila je to luda trka, svi su jurcali da uzmu kofere sa trema i spakuju ih u gepek.

Mršavi vozač taksija je iskočio i glasno vikao komandujući utovarom prtljaga. Iako me je majka uvek učila da ne zurim u ljude, ja sam blejala u njegovo tamno lice, toliko izborano i izgužvano. Ruke su mu bile ispucale i nervozno ih je otirao o svoje iznošene pantalone. Bio je to siromašan čovek, shvatih. Većina ljudi u Bagdadu bila je siromašna.

Bacila sam pogleda na svog oca, ujaka Aziza i braću. Uprkos činjenici da smo i mi spadali u siromašne, svi su bili odeveni u čistu, belu odeću, nepocepanu i bez fleka. Pogledala sam svoju svetloružičastu haljinicu. Većinom su Arapi u Bagdadu nosili zatvorene boje, uglavnom crnu ili tamnoplavu, ali ne i mi Kurdi: obožavali smo jake boje. Moja lepa roze haljina bila je sveže oprana i ispeglana i mirisala je kao da je nova, iako nije bila.

Majka je znala kako da svaku stvar učini savršenom. Držala je svoju kuću i porodicu tako čistom i urednom da je bilo moguće da naši neprijatelji ni ne znaju da smo siromašni; u svakom slučaju nismo tako izgledali. Možda je naša urednost pojačavala njihovu mržnju.

Muškarci su imali problema da zatvore gepek.

Pomogla sam im dodajući svoj komentar: „Ovaj taksi je nagnut na jednu stranu.“

Vozač taksija je tada uvideo isto što i ja i počeo da uzvikuje naredbe dok je pregledao težinu koju gume podnose. Čak i mom nenaviknutom oku, gume su izgledale tanke, ali odlučih da ovo mišljenje zadržim za sebe. Majka bi možda insistirala da vratimo ovaj taksi i zovemo drugi. Nisam želela da naše putovanje bude pomerenom makar i

za minut jer sam ga željno očekivala još od onog trenutka kada smo napustili Sulejmaniju avgusta prošle godine.

Kada je taksista mislio da je sve bezbedno utovareno, seo je za volan, vičući, „*Jala! Jala!* 'Ajmo!“

Mama i Muna sele su sa mnom na zadnje sedište. Ujka Aziz je došao sa moje strane i nežno me pomerio ka sredini. Iako će nas on pratiti na stanicu, rešeno je da ne putuje sa nama u Kurdistan.

Godine 1962. kada sam ja rođena, moj ujak, student u Sulejmaniji, uhapšen je zato što je Kurd. Mučenja koja je izdržao promenila su njegov život zauvek. Posle toga nije mogao da se nosi sa životom na severu pa se preselio u Bagdad da živi sa svojom starijom sestrom, mojom majkom. Godinama posle tog batinanja, postojale su situacije koje bi bile okidač za njegovo bizarno ponašanje. Odbijao bi da govori ili bi se zaključavao u svoju sobu. Nije bio u stanju da pohađa fakultet ili da zadrži stalni posao. Ali bio je ujak kojeg smo mi deca obožavali, uvek spreman da se uključi u moje luckaste igre. Zato će ostati u Bagdadu bez nas, dok smo u poseti mojoj baki Ameni, tetkama i rođacima u Sulejmaniji.

Taksista je vikao da mu se žuri i da moramo da krenemo. Ra'ad i Sa'ad se žurno ubaciše na prednje sedište.

Dok je taksi kretao, setih se da se nisam pozdravila sa svojim ocem. On je retko putovao u Kurdistan sa nama. Nije bio Kurd, a i da je bio, morao bi da ostane u Bagdadu zbog posla jer nikada nije bilo dovoljno novca da nam se i on pridruži na odmoru. Jadni moj tata.

Taksi je krenuo a ja sam se okretala na sedištu sve dok nisam mogla da vidim njegovo lice kroz staklo. Njegove smeđe oči su svetlucale, a na licu mu je bio osmeh.

Gledala sam njegovo milo lice sve dok se nije sagnuo da pokupi nešto sa zemlje. Teme mu se videlo, a kosa je na nekim mestima bila zalizana a negde je štrčala. Očigledno se oznojio utovarujući stvari u taksi. Odjednom, osetih neki čvor u stomaku, treptaj neke neobjašnjive bojazni za svog oca. Ali, gurnula sam to osećanje u stranu dok smo se pribijali kroz gust saobraćaj u Bagdadu usred bela dana.

Za razliku od drugih gradova, Bagdad se nije razvio iz seoceta već je bio sagrađen prema preciznom planu. To je bilo 762. godine, kada je halif Abu Džafar al-Mansur dobio ideju da sagrađi grad kružnog

oblika s tri jasno određena kruga koja su ga oivičavala, na desnoj obali reke Tigar. Halif al-Mansur je vladao iz unutrašnjeg kruga, u drugom je bila smeštena vojska a građani su živeli u spoljnom krugu. Ali, moderni Bagdad se prelio daleko van ovih pažljivo određenih granica, gubeći onaj šarm koji je imao.

S nekoliko glavnih bulevara, Bagdad je bio i vrlo haotičan. Naš taksista je pokušavao da se probije na glavni drum, takmičeći se sa buljucima pešaka, magarećih zaprega, drugih kola i minibuseva.

Živopisni bilbordi reklamirali su zapadnjačke proizvode. Drugi su slavili tobožnje prednosti koje su Iraci uživali pod sadašnjom vladom partije Baas. Ova politička partija došla je na vlast još jednim u nizu političkih udara, pre četiri godine, 1968. Načula sam kako ih moj brat Ra'ad naziva „partijom povratnika“ jer su već jednom ranije bili na vlasti, 1963. godine, ali su vrlo brzo zbačeni zbog nereda i zloupotreba koje su počinili tokom prvog pokušaja vladavine. Ali, sada su svi tvrdili da je Baas partija čvrsto zasela.

Iako sam bila premlada da bih razumela politiku, bila sam svesna katastrofalnih posledica revolucije iz 1958. godine koja je donela smrt u našu porodicu, a mog oca dovela dotle da izgubi posao. Slušajući sa više pažnje nego druga deca, postala sam svesna optimističnih šaputanja po pitanju nove iračke vlade. Znala sam da odrasli žele samo jednu jedinu stvar: prestanak konfuzije i prevrata koji bi nastali svaki put kada se promeni vlada u Iraku. Ali tog suncem okupanog julskeg dana niko nije mogao da nasluti bol i teror koji će vladavina Baas partije na kraju doneti svim Iracanima.

Proteklih godina moja porodica je putovala vozom od Bagdada do Kirkuka, a zatim kolima do Sulejmanije. Ali tog leta 1972. majka je rekla da moramo da štedimo novac pa smo putovali autobusom. Brzo smo stigli na autobusku stanicu Nahada u centru Bagdada. Još veća gužva i ludnica nastala je kada smo izašli iz taksija i čekali da Ra'ad, Sa'ad i ujka Aziz istovare naš prtljag. Pojavio se nosač i za mali bakšiš pomogao nam da prenesemo stvari. Žurno smo hodali prema delu stanice gde su, u neredu, bili parkirani minibusevi koji idu za Sulejmaniju, čekajući putnike.

Iznenada nas presrete jedan od vozača autobusa, stariji proćelav čovek brkova tako debelih i dugih da su mu padali sa obe strane lica.

Bio je vrlo prijateljski raspoložen i podsticao nas je da se ukrucamo u njegov autobus, tvrdeći da je tako iskusan vozač da će skratiti putovanje za ceo sat. Što je još važnije, on reče da deca ispod dvanaest godina putuju besplatno. Mi smo se, zahvalno, ukricali, jer novca je uvek falilo. Bila sam vrlo niska i sitna za svoje godine pa je bilo sasvim jasno da nemam dvanaest godina. Muna je isto bila sitna pa je mogla proći kao da ima tek dvanaest, ali majka nije htela da laže.

Istrošeni je autobus škripao dok smo kretali sa stanice i još jednom se uključili u zakrčene ulice. Autobus je prošao kroz komercijalni deo Bagdada gde je bio smešten skoro svaki stari *suk** ili fabrika visokih dimnjaka. Uskoro smo izbili na autoput 4, moderan put za Kirkuk, na putu ka severu, u Sulejmaniju, gde je rođena moja majka.

Iako je u autobus lako moglo da stane dvadeset pet ljudi, bilo nas je tek jedanaest. Mama i Ra'ad su razgovarali o tome da je to čudno i Ra'ad upita vozača o tome, ali ovaj to odbaci namignuvši mom bratu.

„Više mesta za nas“, prošaputa Muna, osmehujući se oprezno. Imala je pravo.

Moja sestra Muna je bila tako bojažljiva i nervozna da smo svi u porodici osećali da treba da je zaštitimo. Ona i njen brat blizanac, Sa'ad, bili su prave suprotnosti. Sa'ad je bio tamnopus, fizički jak i imao je snažnu ličnost. Muna je, s druge strane, bila porculanski bleđa, sićušna i neverovatno poslušna. Toliko su bili različiti da su ljudi smatrali da im vredamo inteligenciju kada bismo tvrdili da su njih dvoje blizanci.

Nisam bila još rođena dana kada su Muna i Sa'ad došli na ovaj svet, ali sam tu priču čula bezbroj puta. Bila je to majčina treća trudnoća i niko nije očekivao blizance, čak ni doktor. Nekoliko sati posle početka trudova, jedna prilično nezainteresovana medicinska sestra se pojavila i uručila mome ocu novorođenog, krupnog dečaka. I dok je porodica bila oduševljena rođenjem još jednog sina, uskoro se svi zabrinuše zbog majčinih krikova koji su se nastavljali iza zatvorenih vrata. Kada su zvuci konačno prestali, ista ta sestra, ali ne više indiferentna već zajapurena od energije, izlete iz sobe pravac ka mom ocu kome uruči još jednu bebu.

* Arap. suk – pijaca (prim. prev.)

Svi prisutni otvorenih usta zurili su u sićušni zamotuljak u rukama medicinske sestre. Ona objavi da je ovo Sa'adova bliznakinja, iako je on izgledao duplo veći od nje. Niko nije mogao da poveruje u to. Nekoliko naših rođaka, Kurda sa severa, optužili su sestru da se neukusno šali sa našom porodicom jer je porodilja pripadnica kurdskog naroda.

Ali, nisu bili u pravu. Muna nije bila šala. Moja sestra je bila sasvim stvarna iako je bila tako sićušna da je morala da ostane u bolnici nekoliko nedelja. Čak i kada su joj dali otpusnu listu, doktori nisu hteli da garantuju da će beba preživeti. Mami su savetovali da zamotava Munino majušno telo u pamučne ovoje tokom prvih nekoliko meseci da bi zaštitila njenu prozračnu kožu koja je bila tako osetljiva da je krvarela kada se dodirne. Ovakvo povijanje je bilo neophodno i zbog toga što u celom Iraku ne bi moglo da se pronađe odelce za ovo odojče tek nešto veće od lutke.

Osećala sam ogromnu ljubav za moju sestru smatrajući da moram da je štitim od ovog surovog sveta, uprkos činjenici da sam četiri godine mlađa.

Čim smo izašli iz grada, putnici su zadremali ili su gledali kroz prozor. Ali pošto je moja priroda bila vrlo radoznala, ja sam počela pažljivo da posmatram putnike.

Dva muškarca, Kurda, sedeli su tiho u prednjem delu autobusa. Njihova tradicionalna odeća koja je uključivala turbane i vrećaste pantalone identifikovala ih je kao naše sunarodnike. Pitala sam se jesu li oni kurdski borci za slobodu, poznatiji kao *pešmerga*, o kojima sam čula toliko romantičnih priča. Naravno, čak i da su to bili, morali bi da sakriju tu činjenicu, jer biti pešmerga u Iraku automatski je značilo smrtnu presudu.

Mlađi od ove dvojice bio je ogroman mladić širokih ramena i snažnih mišica kao u dizača tegova. Ali njegove krupne oči sanjara i ljubazan izraz lica ublažavali su izgled snagatora. Uvojak crne kovrdžave kose mu je pobegao ispod turbana na potiljku. Drugi muškarac bio je stariji, sitan i koščat. Zurila sam u njegove neobično opuštene, izborne kapke. Ipak, delovao je veselo, pucajući od života.

Ostatak putnika činio je par sa dvoje dece. Po njihovoj odeći znala sam da su Arapi. Čovek je bio obučen u *dišdaš*, belu tuniku do članaka nalik košulji koju je nosila većina iračkih muškaraca. Njegova žena je